

РЕЗЮМЕТА
на трудовете на
гл. ас. д-р Емилия Николова Патарчанова

участник в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по
Професионално направление 4.4 Науки за Земята (Икономическа и социална
география), обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в ДВ. бр. 64 / 05.08.2014г.

Публикации

(след придобиване на образователната и научна степен „доктор”)

Публикации, приравнени към монографичен труд

- 1) ***Patarchanova, Em.*** (2011) *Localized Role of Infrastructure and ITS Impact on Population and Rural Economy., Journal of Settlements and Spatial Planning, vol. 2, Issue 1|2011, Cluj University Press, Cluj-Napoca, Romania , p. 27-36.*

Статията разглежда същността, значението и особеностите на инфраструктурата като елемент от икономиката и пространствената организация на територията. Акцентираща се на две важни нейни функции - *интегрираща и локализираща*. С развитието на транспортните и комуникационните средства нараства значението и ролята именно на *интегрираща и локализираща* функция на транспортната инфраструктура. Доказва се тезата, че нейното влияние е толкова по-голямо, колкото по-висок клас е съответната транспортна инфраструктура. Анализира се влиянието на МТК №10 в икономически и социален аспект (директна и индиректна зона) върху населението и икономиката на селските райони Драгоман, Сливница и Божурище. Установени са две зони с различно насоченост и динамика на процесите. В зоната оформена по протежение на МТК е концентрирано 90% от общото население и значителна част от селищата. Установени са особености в развитието и конфигурацията на селищата; активизиране на пазара на земеделска земя и промяна на нейното предназначение; привличане на инвеститори, външни за проучваната територия; изграждане на малки производствени структури (МСП) и др. В другата зона са установени етапи и посоки на развитие на депопулацията; нарастване на пустеещата земеделска земя; закриване на училища и МСП (цехове). Специално внимание е отделено на проучване и анализиране на влиянието на МТК №10 върху сектора на услугите в проучваните райони. Доказано най-силно е влиянието върху търговия, образование, банково дело.

- 2) ***Патарчанова, Ем.*** (2008) *Възможности за устойчиво развитие на изостаналите планински райони в Благоевградска област., Проблеми на географията, кн. 1-2, БАН, София, 90-101.*

Анализира се дефинирането на понятието „планински район” в български нормативни документи, прави се паралел между него и другите видове райони - необлагодетелствани райони, райони с екологични ограничения, райони за целенасочено въздействие, изостанали селски райони (според тогава действащото законодателство). Обръща се внимание на неясните от нормативна гледна точка отношенията между посочените категории райони - равнопоставени ли са или съществува някаква субординация и каква точно е тя; необходимост от уточняване на мястото им в националното пространство, което ще отстрани противоречията и ще помогне при осъществяването на ефективна политика на развитие. Изследвани са демографските ресурси на изостаналите планински райони в Благоевградска област като фактор за стабилизиране на икономиката им. Установени са: тенденции по-благоприятни от средните за страната по отношение на естественото възпроизводство и миграциите и факторите, под чието влияние се развиват; териториални различия между самите райони в устойчивостта и посоките на проявление; неблагоприятни тенденции по отношение на образованието – относителния дял на населението с по-ниски нива на образование е по-голям от средния за страната и то преобладава в районите с по-добри демографски показатели, което е сериозен проблем. Анализирана е заетостта по сектори и са установени различия от доминиращата в страната. Изяснени са процесите и факторите за тяхното проявление. Установен е специфичен модел на заетост, характерен за по-голяма част от районите в проучваната територия.

3) **Patarchanova, Em.** (2010) *Contemporary Aspects of Cross-Border Collaboration Between Bulgaria and Greece, [in:] Global Changes and Regional Development, Sixth International Conference, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Sofia, p. 316 - 322.*

В доклада се разглежда развитието на трансгранично сътрудничество между България и Гърция, осъществявано на територията на Благоевградска област, защото именно тя е сред най-активните в този процес от българска страна. Доказва се твърдението, че трансгранично сътрудничество като процес е успяло да "натрупат опит" в това отношение именно в тази територия – Благоевградска област и се изясняват географските предпоставки и фактори за това. Анализирани са успешно финансирани и реализирани проекти на територията на областта и са направени съответни заключения. Направена е териториална диференциация в развитието на трансграничното сътрудничество и е установено, че регионите, изоставащи в своето социално-икономическо развитие (селски, планински) са губещи в процеса на трансгранично сътрудничество, въпреки че някои от тях се намират в непосредствена близост до границата с Гърция. Изграждането на граничната и транспортна инфраструктура изостава по отношение на другите сфери на трансгранично сътрудничество, което е негативна страна и в същото време сфера за нови проекти и инициативи.

Учебници

- 4) *Маджарова, С., М. Пенева, **Ем. Патарчанова** (2013) Селски райони, Учебник, ISBN 978-954-644-416-5, УИ на УНСС „Стопанство”, София, 290 стр., (авторски - 102 стр.)*.

В учебника са разгледани въпросите за същността на селските райони, прилаганите подходи за тяхната класификация, съществуващите проблеми и възможни подходи за тяхното решаване, факторите, които биха предизвикали икономически растеж в тези райони, възможните стратегии за развитие, ролята на институциите и на неправителствените организации за тяхното развитие. Специално място е отделено на политиките на ЕС за развитие на селските райони (ОАП, ПРСР, регионална политика), както и на политиката на България за развитие на тези райони. В отделна тема се разглеждат характерните особености, цели, подцели и възможности на различните програми насочени към подпомагане развитието на селските райони (САПАРД, ПРСР и др.). Разгледани са възможностите за икономическа диверсификация и устойчивост на селските райони, въпросите свързани с мултифункционалното използване на ресурсите на селския район и възможностите за стимулиране развитието на дейности в областта на аграрното, горското стопанство и туристическия бизнес едновременно. Специално внимание е отделено на възможностите за развитие на селския туризъм, като основен или допълнителен източник на доход за населението живеещо и работещо в селските райони, на институции и организации, свързани със селските райони.

- 5) *Дреновски, Ив., **Ем. Патарчанова** (2013) Въведение в историята и теорията на географията, Учебник, ISBN 978-954-680-916-2, УИ „Неофит Рилски”, Благоевград, 156 стр., (авторски – 10 стр.)*.

Учебникът е предназначен за студентите от специалност „География” и „География и история” в ЮЗУ „Неофит Рилски”. Целта му е да даде първоначални основни знания за историята и развитието на географията от древността до наши дни, за нейното място в системата на науките, за сложната ѝ вътрешна диференциация, за последователността и логиката на изграждане на научните знания, за най-важните концепции в теорията на географията, за методите на географските изследвания.

Учебни помагала

- 6) ***Патарчанова, Ем.**, (2012) Работни листове по география и икономика за 8 клас, Помагало, ISBN 978-954-01-2700-2, Изд. „Просвета”, София, 48 стр.*

Помагалото е написано по поръчка и в параметри, определени от издателство „Просвета”. Състои се от 20 работни листове с въпроси и задачи, обвързани тематично с учебното съдържание на учебниците по география и

икономика за 8 клас на издателствата „Просвета” и „АзБуки”. Основната част от тях (17) са предназначени за текуща работа, 2 работни листа са за тематичен контрол и 1 работен лист е за годишен контрол.

Всеки работен лист съдържа разнообразни задачи: тестови задачи с избираем отговор, практически задачи, свързани с локализиране на обекти върху карти, задачи за попълване на схеми и таблици и задачи със свободен отговор, свързани с написване на кратък текст по ключов въпрос от изучаваните теми. Помагалото развива познавателните интереси, дава възможност за усвояване и осмисляне на учебното съдържание, подпомага затвърдяването на практически и интелектуални умения. Може да се използва в различни методически ситуации, при осъществяване на самостоятелна работа в училище или вкъщи, при проверяване и оценяване на знания, умения и компетентност, при самоконтрол и самопроверка.

- 7) *Николова, Н., Ем. Патарчанова, Ин. Георгиева, Ц. Пейкова (2012) Всичко за матурата. География и икономика II част, Темы за писмена разработка, ISBN 978-954-01-2626-5, Изд. „Просвета”, София, 203 стр. (авторски – 38 стр.).*

Помагалото съдържа разширено и задълбочено разработени теми от учебно-изпитната програма за държавни зрелостни изпити по география и икономика. Предложени са синтезирани географски знания по утвърдени алгоритми, конкретизирани фактологични данни, актуална статистическа информация. Това подпомага систематизирането, обобщаването и затвърдяването на необходимите знания, умения и компетентности по отношение на подготовката за ДЗИ и кандидат-студентски изпити по география за ВУЗ. Така се осигурява правилна интерпретация на географската информация. Предложените разработки на темите са съобразени с настъпилите промени, свързани с населението, селищата, териториално-административното устройство на България, политическите и икономическите промени в страната, нова интерпретация за състоянието и развитието на стопанските отрасли на база актуална статистическа информация.

Публикации в реферирани и рецензирани научни списания и годишници

- 8) *Patarchanov, P., Em. Patarchanova (2014) Contemporary theoretical and methodological aspects of the studies and development models of peripheral areas, Journal of Settlements and Spatial Planning, Cluj University Press, Cluj-Napoca, Romania, (под печат)*

В статията в теоретичен аспект е направен преглед на подходите, моделите и концепциите за развитие на периферните райони. Осъществени са препратки към селските и урбанизиранияте райони и към общото териториално устройство и пространствена организация на публичните функции и дейности на основата на системата от населени места. Направени са предложения

относно интеграцията на по-слабо развитите региони и политиките, които трябва да се осъществяват. Потвърждава се тезата, че едни и същи териториални общности или отделни населени места от тях могат да изпълняват ролята на „център” по отношение на свързани с тях периферни територии или населени места от по-нисък ранг и едновременно с това да бъдат „периферия” по отношение на други от по-висок ранг. Диференцирани са основните предпоставки за формиране на периферни райони в България.

- 9) **Патарчанова Е. Н.** (2013) *Научный семинар как форма профессиональной интеграции студентов этнокультурных происхождения, Научный журнал «Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири», № 1sr (июль-сентябрь), 2013 г., Абакан, Русия, 45-50.*

В статията са отразени резултати от работа по изследователски проект със студенти на тема „Научен семинар върху творчеството на чл. кор. Йордан Захариев”. Описана е експерименталната работа, характеризирана е групата на студентите-участници, етапите на изследователската работа и постигнатите резултати. Направени са важни изводи: за необходимостта от по-силна мотивацията на студентите за участие в подобни инициативи, за значението на научната подготовка като залог за увереност в собствените възможности; за връзката „отличен студент-добър изследовател”; за значението на личностните качества, независимо от етническите особености; за недооценените и пропуснати възможности; за значението на приемствеността между поколенията; за наложителното отърсване от териториалната обремененост и фокусиране върху личностните качества, а не произход.

- 10) **Patarchanova, Em.** (2012) *Socio - Economic Patterns and Trends in Rural Development in EU, Journal of Settlements and Spatial Planning, vol. 3, No. 2, 2012, Cluj University Press, Cluj-Napoca, Romania, p. 151-155.*

В статията е направен сравнителен анализ на различни модели на икономическо развитие на селските райони в ЕС. Изведени са промените, които са настъпили в селската икономика през последните няколко десетилетия. Разграничени са по-важните техни особености. Показани са съвременните виждания за развитието на селските райони, свързани с мултифункционално земеделие, икономическа диверсификация на стопанствата, защита на околната среда и опазване на ландшафтите, съхраняване на културното наследство, бит и традиции. Посочени са доминиращите социално-икономически тенденции, както и конкретни особености на селското развитие в някои европейски страни.

- 11) **Патарчанова Е. Н.** (2012) *Социально-экономические условия в сельских районах в качестве определяющих удовлетворенность жителей, Вестник Восточно-Сибирской открытой академии, Электронный научный журнал №5, 2012г., Красноярск, Русия.*

Позовавайки се на някои връзки (ценност – удовлетвореност – индивид – общество) и постулати (удовлетвореността може да се превърне в силен психологически мотив за пребиваването на човека в конкретна среда и утвърждаването му в нея и обратно липсата на удовлетвореност от средата за реализация на ценностите може да се превърне в мотив за миграция на индивида) в психологията, в статията се анализира влиянието на по-значимите социално-икономически условия в селските райони върху удовлетвореността на техните жители. Като измерители на тази удовлетвореност се приемат някои демографски показатели, защото те отразяват желанието или нежеланието на хората да живеят в селски райони. Когато удовлетвореността липсва населението мигрира и се стига до обезлюдяване на територията и обратно.

Осъществените анкетни проучвания показаха: диспропорция между възможности, детерминирани от налични местни природни или антропогенни туристически ресурси и ниско ниво на развитие на туристическия бизнес, основно заради липсата на подготвени и в трудоспособна възраст човешки ресурси, които да капитализират туристическите; селските райони с преобладаващ първичен сектор в икономиката и ниско ниво на развитие на услугите имат най-влошена демографска ситуация; ограничените възможности за трудова реализация на човешките ресурси и за генериране на доходи водят до неудовлетвореност на жителите им и особено на по-младите. Те мигрират към градските райони или към по-големите населени места, които са центрове на селските райони. Сред най-важните фактори, водещи до продължаващо задълбочаване на демографската криза в селските райони се сочи също лошата транспортна и социална инфраструктура и ниското ниво на развитие на услугите. Те детерминират траен отлив на млади хора и все по-застаряващо население в селските райони.

12) **Patarchanova, Em., P. Kastreva, G. Kuleva (2012) Classifications of rural areas in Bulgaria, Journal of Settlements and Spatial Planning, Special Issue, vol. 1, 2012, Cluj University Press, Cluj-Napoca, Romania, p. 103-108.**

Изследването се основава на един от класическите научни методи – сравнителен анализ, приложен при анализиране на част от съществуващите класификации на селските райони. Значителното разнообразие от типове райони, основни характеристики, предназначение и функции, както и на показатели и критерии за диференцирането им води до сложни и объркващи резултати. Затова един от важните въпроси, на който трябва да се обърне внимание, е изборът на основна териториална единица за класификация. Акцентирано е на методологията на ОИСП за класификации на селските райони и NUTS – класификацията, широко използвани в ЕС и в България. Използвана е официална статистическа информация и съответни методи за нейната обработка. Резултатите са картографирани с ГИС и поместени. Нашите анализи разкриват някои неточности при използване на показателите в различните етапи на класификации на селските райони, както и при прилагането им на

локално и регионално нива (териториалните единици, които са в основата на класификацията са определени така, че да се включват града заедно с околните крайградски и селски зони, но в някои страни се отделя града от заобикалящата го територия, най-често землище; според нас използването само на един показател/критерий не е достатъчен за определяне на вида на съответната АТЕ). Привеждаме съответен доказателствен материал за това.

Анализирана е също и новата методика за класификация, използвана в ЕС, която се основава на grid мрежа с гъстота на населението и също на OECD методологията. Сравнена е със старата, посочени са различията, изтъкнати са нейните предимства. Приложена е карта, отразяваща класификацията на селските райони в България по новата методика, като са използвани данни от Евростат. Новата методика е приложена на по-ниските равнища - LAU2 и LAU1 за една от областите в страната, като са използвани и двата варианта, които са разпространени в ЕС. Резултатите са различни за една и съща територия и ясно показват, че не трябва при изчисленията да се включват землищата към съответните населени места, защото това води до изкривяване на резултатите при класификацията на съответната територия. Картата, която отразява резултатите от прилагането на тази методика към по-високото йерархично ниво - NUTS 3 с данни от преброяването на населението от 2011г. показва съществени различия от картата на ЕК. Деформациите от по-ниските нива водят до деформация и при класификацията на регионално ниво. Направени са предположения за причината за тези неточности. Формулирани са две предложения за тяхното елиминиране.

13) Патарчанова, Ем., В. Пецева (2012) Външната търговия на България със съседните страни, сп. Проблеми на географията, бр. 1-2, София, 66-79.

В настоящото изследване се проследяват основните промени, които настъпват във външната търговия на страната, като се акцентира на причините за тези промени и на териториалните (географски) аспекти на външно-търговска ориентация на страната. Засяга се въпроса за ролята и значението на външната търговия за отвореността на националната икономика и влиянието ѝ върху цялостното икономическо развитие на страните. Посочват се най-типичните характеристики на отворената икономика.

Анализира се развитието на външната търговия на България със съседните ѝ страни в периода 2000-2010г. Разглеждат се основните предпоставки за активен стокообмен между България и съседните страни. Проследяват се основните промени, които претърпява общия обем на вноса и износа на страната по отношение на всяка от съседните страни за последното десетилетие и причините, поради които са настъпили. Представена е продуктовата структура на износа и вноса по страни. Направени са обобщения и изводи за развитието на външно-търговските отношения като предпоставка за образуването на регионален пазар на Балканите.

14) Патарчанова, Ем. (2011) Балканите на кръстопът между старата „слава” и новия шанс., сп. География 21, бр. 2, 2011г., 5-9.

Статията разглежда актуални въпроси свързани с интеграционните процеси между балканските страни. Анализират се основните фактори от миналото (близко и по-далечно), които оформят геополитическата обстановка на Балканите и имат основна „заслуга” за геополитическия приз „барутен погреб на Европа”, с който често ги назовават анализаторите. Очертани са някои аспекти на съвременната геополитическа обстановка на региона в Европа, развитието на интеграционните процеси с ЕС и вътре в региона. Посочени са основните предпоставки за задълбочаване на интеграцията от външен и вътрешен характер за региона и някои добри практики в тази насока. Специално внимание е отделено на трансграничното сътрудничество между България и Македония в периода 2004-2010г., анализирани са спечелилите финансиране и реализирани проекти между двете страни и са направени съответни изводи и обобщения.

15) Патарчанова, Ем. (2010) Картографиране и класификация на селските райони с приложение на ГИС, сп. Геодезия, картография и земеустройство, бр. 5-6, 2010, 28-31.

В статията е направена класификация на селските райони в Благоевградска област чрез използване на ГИС - технологията. Използвани са готови бази данни, които са допълнени с демографска информация и набор от социално-икономически показатели. Направен е сравнителен анализ на най-често използваните методики за класификация на селските райони както у нас, така и в чужбина. Подробно е описана методиката, по която е направена съответната класификация, нейните етапи, използваните показатели и адаптирането ѝ за приложение на по-ниски йерархични нива – (LAU-I) чрез включване на нови показатели, статистически обезпечени на съответните нива от АТУ. Получените резултати са картографирани и коментирани. Посочени са важни предимства и възможности за работа с ГИС - технологията при селектиране и организиране на данните, осигуряване на надеждни инструменти за генериране, анализ и синтез на необходимата информация, при извършването на пространствени анализи, предлагането на решения на съществуващите проблеми и т.н.

16) Патарчанова, Ем., Ем. Иванова (2009) Съвременно състояние и възможностите за развитие на земеделието в община Монтана., Годишник на Шуменския университет, Факултет по природни науки, т. XIX В 4, Шумен, 2009, 107 – 125.

Направен е анализ на съвременното състояние на земеделието в община Монтана. Отчетено е влиянието на основните природни и социално-икономически условия и фактори. Доказва се тезата за определящото значение

на фактора демографски ресурси по отношение на социално-икономическото развитие на територията и в частност на земеделието. Изведена е отрасловата структура на земеделието в проучваната територия и други важни характеристики, като са използвани различни инструменти за анализ – исторически анализ, сравнителен анализ, статистически анализ. Информационно изследването е обезпечено с резултати от преброяване на земеделските стопанства в България през 2003г., информация набирана чрез собствени проучвания и от литературни източници. Дефинирани са основните проблеми на земеделието в общината, една част общи за страната, други – по-специфични. Открити са и някои добри практики, очертани са възможности за развитието на земеделието в община Монтана.

17) Дреновски, Ив., К. Стоянов, **Ем. Патарчанова** (2008г.) *Матурите по география – първи анализи и коментари.*, сп. География 21, кн. 3, София, 24-27.

Конкретен повод за написване на настоящата статия е отлаганото няколко пъти, но осъществено въвеждане на държавни зрелостни изпити като изход на средното образование и по-точно ДЗИ по география и икономика. В статията се прави анализ на съставянето и подбора на въпроси, включени в изпитния вариант на матурата по география и икономика. Коментират се първите резултати от съответния ДЗИ. Търси се паралел между формата и скалата за оценяване на ДЗИ по география и икономика и кандидат-студентските изпити по география. Направени са изводи и обобщения. Предложени са препоръки за оптимизиране на структурата, оценяването и формата на провеждане.

18) Дреновски, Ив., К. Стоянов, **Ем. Патарчанова**, Н. Николова (2008г.) *Тестът като форма на кандидатстудентски изпит по география.*, Годишник на Шуменския университет, Факултет по природни науки, т. XVIII В 3, Шумен, 236-245.

Промяната на формата на кандидат-студентските изпити по география в почти всички ВУ, в които се провежда такъв изпит от тема към тест провокира написването на тази статия. За ЮЗУ „Неофит Рилски” това се случи през 2006г. на предварителния изпит. Направена е методическа обосновка на тази промяна и сравнителен анализ на формата и структурата на тестовете по география в различните ВУ, както и на изискванията към кандидат-студентите по отношение на решенията на въпросите и задачите. Позовавайки се на дидактическата тестология са коментирани скалите за оценяване и разпределението на оценките. Направени са предложения за оптимизиране на процеса оценяване.

Публикации в сборници от научни симпозиуми, конгреси, конференции

- 19) **Pataarchanova, Em.** (2013) *Economic Profile of the Villages in Podgorie (Belasitsa), Proceedings International scientific symposium "Hilly-Mountain areas - problems and perspectives", Ohrid, Macedonia, 12-15.09.2013, p. 149-158.*

Докладът отразява резултати от проучвания, осъществени в селата от Подгорието (в подножието на Беласица). Целта е да се покажат промените, които настъпват в икономиката на една засебена територия, каквато са Подгорските села – типичен пример на планински район. Изследването е обезпечено с официална статистическа информация, предоставена от съответните териториални структури, както и от собствена информация, получена чрез анкетиране в проучваната територия. Използвани са класически статистически методи за анализ и синтез. Изследвани са икономическите промени, които настъпват в селата от Подгорието. Показани са особеностите на териториалното развитие на селата, характеризирани са техните демографски ресурси, анализирани са основните периоди в икономическото им развитие. Изведен е съвременният им икономически профил.

- 20) **Патарчанова Е.Н.** (2012) *Психологические установки на жизнь и бизнес в сельских районах Болгарии. В: Научный журнал „Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири”, №4, Москва, 2012г., 16-20; Международная научно-практическая (заочная) конференция «Современное образование: социально-экономические, географические и психологические установки» (29 — 30 ноября 2012 года), Черногорск, Русия.*

Докладът е посветен на психологическата страна на процесите изпълващи със съдържание дългия и труден преход към пазарна икономика. Освен с чисто икономически промени той се характеризира и със сериозни разминавания между очаквани възможности за професионална реализация и реални потребности на пазара на труда, с появата на нови професии и професионални квалификации, за които няма подготвени кадри. Необходимостта от кадри в нови професионални направления, от знания за новите социално-икономически условия рефлектираха върху възможностите за живот и развиване на бизнес в страната. Появиха се нови термини, като напр. селски райони и се превърната във водещи по отношение на някои политики, на динамични и малко очаквани обществени и социално-икономически промени, на възможности за професионална реализация и т.н. Затова е направен сравнително подробен и обобщен анализ на основни тенденции в социално-икономическите условия в селските райони. Посочени са някои положителни тенденции, на фона на доминиращите негативни, посочени са най-важните проблеми.

- 21) **Pataarchanova, Em.** (2009) *Population of Rural Areas in the Context of their Sustainability., International scientific symposium „Geography and*

sustainable development”, 22-25.10.2009г., Macedonian geographical Society, Ohrid, 2009, 25 - 33. (пленарен доклад)

Изхождайки от основните цели на устойчивото развитие, сред които е *поддържане на стабилна численост на населението*, отразени в Agenda-21, в доклада се анализират демографските ресурси на селските райони на България, като фактор за устойчивото им развитие. Населението е изключително важен териториален ресурс, правилно определян от редица изследователи като активната стана в непрекъснатия процес на взаимодействие с природата. Значимостта на населението като основен фактор за устойчивото развитие на територията цяло, и в частност на селските райони е основната теза, защитавана в доклада. Затова влошената демографска ситуация в селските райони е основната заплаха за устойчивото им развитие. За нейното доказване са използвани както класически демографски показатели, така и редица социално-икономически. При осъществяване на изследването са приложени статистически методи, сравнителен анализ, картографски и камерални методи. Показан е ефекта от обезлюдяването на конкретна територия върху развитието на типичен за селските райони икономически сектор като земеделието. Получените резултати очертават неблагоприятни тенденции в демографското и социално-икономическо развитието на тези територии. На тази база са формулирани важни изводи и заключения.

22) Patarchanova, Em. end al. (2013) *Small and Medium Enterprises and Their Impact on the Environmental Situation in Bulgaria, [in:] Mathematics and Natural Sciences, Proceedings of the Fifth International Sciences Conference – FMNS 2013, Faculty of Mathematics and Natural Science, vol. 5 Geography, Ecology and Environment Protection, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, p. 72-78.*

В настоящия доклад е направен анализ на сектора от МСП в България. Изведени са основните предимства и особености на МСП като елементи от структурата на националната икономика. Използвана е официална статистическа информация за периода (2010 - 2011 г.). Проучени и установени са основните фактори, оказали влияние върху локализирането на МСП. Представено е разпределението им по сектори и отрасли както на национално ниво, така и по ТАЕ. Очертани са тенденции, показани са териториални особености, частично е оценено влиянието им върху състоянието на околната среда.

23) Патарчанова, Ем., (2013) *Съвременен прочит на „Упътване за антропогеографски изучвания в България” (на примера на община Дупница), В: Сб. доклади от Научна конференция по повод 135 години от рождението на чл. кор. Йордан Захариев, 29-30 юни, 2012г., гр. Кюстендил, стр. 21-32.*

След подробно запознаване с оригиналната творба „Упътване за антропогеографски изучвания в България” и научно творчество на чл. кор. Йордан Захариев, в доклада са изложени подробно аргументите ми за избор на точно това негово произведение. Изложени са части от неговото оригинално съдържание (алгоритъма), оценено е голямото значение, което има този труд за развитието на методологията на географската наука, за набирането на систематизирана информация чрез антропогеографски проучвания, за ролята и значението на един по-малко популярен дял от географията – география на културата. Направено е предложение за осъвременяване структурата на антропогеографското проучване, защото в основната си част то си остава актуално и днес и продължава да бъде ценно методическо ръководство с огромно практическо значение. Новите обществени, политически и икономически условия през които преминава развитието на България се отразяват и върху характера на проучванията, и налагат необходимостта от промени. Осъвремененият вариант на структура на подобен вид изследвания е приложен към конкретна ТАЕ от територията на България.

24) Патарчанова, Ем., С. Николова (2012) Развитие на екологичния туризъм в община Белица: съвременно състояние и проблеми, Сб. научни трудове от Национална конференция с международно участие "40 години Шуменски университет 1971 – 2011", Шумен, 12-14.09.2011г., 229-236.

Екологичният туризъм, както и други специализирани видове туризъм се развиват сравнително успешно в България през последните десетилетия. Много общини разположени в планински или селски райони, които имат ограничени възможности за икономическа диверсификация извън земеделието често се насочват именно към туризма. Такъв е случаят с проучваната територия - община Белица. В доклада са представени резултатите от теренните проучвания, свързани с екологичния туризъм. Осъществените теренни проучвания доказаха по-рядко срещаното в България несъответствие между добра реклама и „информационна достатъчност”, свързана с рекламирани екопътеки с атрактивни названия в проучваната територия от една страна и от друга - липсата на тези или други екопътеки на територията. Анализирана е транспортната инфраструктура и леговата база в общината, очертани са основните проблеми пред развитието на екологичния туризъм. Извършеният SWOT анализ показва наличие на природни туристически ресурси и благоприятни възможности за развитие на екологичен туризъм и за съчетаването му с други форми на алтернативен и традиционен туризъм. В действителност обаче, развитието му е незадоволително. Направени са препоръки за стимулиране развитието на екотуризма.

25) Патарчанова, Ем. (2011) Географска среда – алтернативен туризъм – човешко здраве: една добра практика, В: Сб. научни доклади изнесени на

VIII конгрес по медицинска география с международно участие, 28-29.10.2010г., изд. Фармуниверс плюс ООД, София, 75-82.

Алтернативният туризъм е част от характерната за световното стопанство тенденция на преход от икономика на производството към икономика на услугите. В концепцията за устойчиво развитие алтернативния туризъм се сочи като желана икономическа дейност, гарантираща устойчивост. За по-слабо развити в икономическо отношение райони алтернативния туризъм е реална възможност за генериране на доходи и заетост на местното население, за задържане на населението и др.

В доклада са представени резултати от проучвания, отнасящи се до развитието на алтернативни форми на туризъм във Велинград. Обобщени са предпоставките за развитие на алтернативен туризъм в проучваната територия. Проучени и представени са добри практики в сферата на алтернативния туризъм на територията на Велинград с акцент върху балнео- и СПА-туризма, екологичния и маршрутно-познавателен туризъм, ловния туризъм и риболова, културно-познавателния туризъм и др.

26) Patarchanova, Em. (2011) Unemployment in Blagoevgrad region in terms of economic crisis. , [in:] Mathematics and Natural Sciences, Proceedings of the Fourth International Sciences Conference – FMNS 2011, Faculty of Mathematics and Natural Science, vol. 1, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, p. 501-508.

В доклада е проучено и представено влиянието на световната икономическа криза, засегнала и България върху състоянието на безработицата. Избора на проучвана територия не е случаен - административна област Благоевград. Тя е една от най-големите по площ (трето място) и населението (V-то място) области в България и традиционно има много ниско ниво на безработица, под средното за страната. Използвани са статистически данни, предоставени от Регионалната служба по заетостта - Благоевград, Бюрото по труда – Благоевград и Териториално статистическо бюро (ТСБ) - Благоевград. При анализа е акцентирано на динамиката на регистрираните безработни през 2009 г., на дългосрочно безработните лица, на структурата на безработните по възрастови групи, по пол, по професии, по образование и квалификация. Направен е анализ и на предлагането на работни места (свободни, незаети). Някои от констатираните тенденции и резултати са смущаващи и крайно нежелани. Установени са и териториални различия по общини.

27) Kastreva P., Em. Patarchanova, G. Kuleva (2011) Population density modeling of the Blagoevgrad district using arcgis tools., [in:] Mathematics and Natural Sciences, Proceedings of the Fourth International Sciences Conference – FMNS 2011, Faculty of Mathematics and Natural Science, vol. 1, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, p. 473-481.

Теоретично и практически е доказано, че някои методи за интерполация са по-точни, отколкото други. Всеки от тях има различни параметри, които влияят върху получената повърхност. В доклада са разгледани примери за това как различните методи за интерполация могат да произвеждат различни изходни повърхнини от едни и същи входни данни. Показани са резултати от използването на ArcGIS инструменти, за създаването на повърхност на плътността на дадено явление. Използвани са възможностите на ArcGIS софтуер с цел създаване на растерна повърхност на плътността на населението. Приложен е по-нов метод, който има редица предимства и те са доказани и показани, напр. по-точно представяне на населението в териториалните единици, в сравнение с choropleth метода и др. Новият метод за картографиране на плътността е подходящ за случаите на дребномащабна тематична картография, защото селищата са представени с точкови символи, които показват само пространствени положения, без да се влияят от площта. Посочените методи и получените резултати са много подходящи за определяне на гъстотата на населението в градските територии. Те показват промените на плътността на много близко разстояние (от центъра към периферията), или в границите на населеното място. Това ще бъде от полза за местната власт по време на планирането и изграждането на различни видове инфраструктура. Например планиране на изграждането нови детски градини, оценка на капацитета на училищата, градския транспорт, строителство и др. Ефектите ще нарастват ако се прилага на ниво планиране, последвано от развитие на инфраструктурата, услугите за населението и т.н.

- 28) **Patarchanova, Em., P. Kastreva (2010) Application of the Geoinformation Technologies in the Regional Management of the Demographic and the Urban Processes, B: Сборник доклади „География и регионално развитие”, Научна конференция с международно участие, Национален институт по геофизика, геодезия и география при БАН, София, 404-410.**

В доклада с помощта на ГИС-технологията са анализирани и картирани някои динамични характеристики на демографските и урбанизационните процеси в избрани административно-териториални единици в страната. Изследването е статистически обезпечено с данни за броя на населението на различни нива: градове, общини, области, като са използвани данни от преброяване на населението през 2001 г., както и данните за населението от 2007 г. Беше проучена динамиката на градското население в изследваната област Благоевград в продължение на два периода: 1992г. - 2001г. и 2001г. - 2007г. Целта беше да се покаже съвременното състояние на процеса на урбанизация в областта, преди предстоящото ново преброяване на населението (2011 г.). В същото време не искахме да се игнорира останалата част от населението в областта и избрахме да проследим промените в гъстотата на

общинско ниво, като ги сравним с промените на градското население в тези области. Това позволи да се установи посоката на промените между градовете (най-често по един за общината) и останалата част от територията. В картографирането на гъстота на населението се използва *метода на Дженкс* заради естеството на данните и много добрите възможности за визуализация на изследваните процеси. Сравнението на динамиката на градското население с тази на гъстота на населението на общинско ниво даде възможност да се обособят четири групи общини, в които посоката и стойностите на съответните показатели са различни. Въз основа на това са описани някои проблеми в съответните територии и са направени някои изводи.

29) Патарчанова, Ем. (2010) Мултифункционалното земеделие - възможност за устойчиво развитие на селските райони., Научно-практическа конференция: Отрасловото многообразие-условие за устойчиво развитие на селските райони, Велико Търново, Висше училище "Земеделски колеж", филиал на ВУЗК, Велико Търново, 2010, 79 – 88.

Целта на доклада е да покаже, че дребното земеделие има потенциал да „съживи” отрасъла и да окаже положително влияние на връзките между земеделието и другите икономически сектори, както и върху развитието на селските райони. Реализацията на този потенциал обаче зависи от инициативността на местните общности, от политическия климат в страната, от държавната политика за развитие на земеделието и селските райони, която трябва да създаде условия за развитие на мултифункционално земеделието и диверсификация на икономиката в селските райони.

Показани са важни особености на: дребното земеделие, които от негативи бързо и лесно могат да се превърнат в предимства, както това се случва в някои европейски страни; конвенционалното (интензивното) земеделие и конфликтността му с околната среда; производството на органични (екологични) продукти (биопродукти). Очертани са възможности за развитие на българското дребно земеделие в унисон със световната практика, както в сектора на аграрното стопанство, така и извън него, т.е. създаването и утвърждаването на мултифункционален земеделски сектор. Посочени са основните територии – селските райони, както и ефектите от мултифункционалността.

30) Patarchanova, Em. (2009) Process of economical diversification of rural areas. [in:] Mathematics and Natural Sciences, Proceedings of the Third International Sciences Conference – FMNS2009, Faculty of Mathematics and Natural Science, vol. 2, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, p. 298-304.

Доклада е посветен на една от най-важните тенденции в развитието на селските райони в ЕС – икономическата диверсификация. Процеса е представен от неговото появяване в икономиката на някои селски райони в конкретни страни, неговите основни характеристики, предимства и предпоставки за развитие до превръщането му в част от политиката на ЕС и нейното развитие в следващия програмен период. Представени са най-често използваните показатели за установяване (идентифициране) на процеса, които са допълнени с предложение за нов – коефициент на предприемаческа активност. Посочени са основните аргументи за избора му, начина на изчисляване, неговите предимства и репрезентативност. Изведен е модел на икономическа диверсификация на селските райони в една ТАЕ от страната, като са използвани статистически данни от преброяването на земеделските стопанства през 2003г. Доказана е приложимостта на този показател.

31) Patarchanova, Em. (2009) *Structure of sectors and branches of agriculture and livestock breeding in the rural areas of Blagoevgrad district.* [in:] *Mathematics and Natural Sciences, Proceedings of the Third International Sciences Conference – FMS 2009, Faculty of Mathematics and Natural Science, vol. 2, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, p. 290-297.*

Актуалността на представената в този доклад проблематика се дължи на прехода към пазарна икономика, който се осъществи в нашата страна и продължаващата структурна реформа. Настъпиха много сериозни и необратими промени, които промениха както облика на националната икономика, така и икономическия профил на отделните териториални единици и райони. Направеният анализ на икономиката на селските райони в област Благоевград позволи да се изведе и покаже новата секторно - отраслова структура на тези територии чрез използването на подходящо подбрани показатели, които са статистически обезпечени на съответното ниво на йерархия. Показана е структурата на заетостта, разпределението на стопанските субекти (фирми) и на брутопродукцията по икономически сектори и отрасли. На основата на направен SWOT анализ са предложени две стратегии за развитие: оздравителна заради преобладаващата релация *силни страни – заплахи*, последвана от агресивна, на база *силни страни – възможности*.

32) Patarchanova, Em. (2008) *The Development of Agriculture in The Country Under The Conditions of The Global Economic Environment,* [in:] *Global Changes Vulnerability, Mitigation and Adaptation, Fifth International Conference, Sofia, p. 303-307.*

Концепцията за устойчивото развитие интерпретира възможностите за задоволяване на най-важните потребности на хората, посредством съвместните усилия на институциите и населението, без да бъде нарушавана средата, в която те съществуват. Поддържането на хармония, равновесие и сътрудничество в

системата „природа – общество - икономика” е в основата на решаването на екологичните проблеми на всяко ниво (от локално до планетарно). Ключова роля в този процес има и аграрното стопанство. В доклада е направен анализ на съвременните аспекти от развитието на земеделието у нас. Дефинирани са основните проблеми в отрасъла. Представени конкретни възможности за развитие на аграрното стопанство в контекста на устойчивото развитие и глобалната икономическа среда.

33) Патарчанова, Ем. (2008г.) *Ролята на неправителствените организации за развитието на земеделието и селските райони в предприсъединителния период. В:Сб. „Научни известия”, г.IV, кн.2, ПИФ, Благоевград, 187-198.*

В доклада се разглеждат проблеми, свързан с развитието на селските райони. Направен е анализ на общата аграрна политика и на политиката за развитието на селските райони на ЕС след година 2000г. - принципи, цели, оси, мерки, финансиране и др. Проучени и представени са новите моменти свързани с функционирането на „Leader” по отношение на развитието на селските райони и тяхното растящо значение в рамките на съответния програмен период. Акцентирано е върху ролята и значението на местните инициативни групи (МИГ) и различни неправителствени организации (НПО) за развитие на селските райони чрез активиране на местното население по време на планирането и реализацията на политиката за развитие на селските райони в България.

34) Патарчанова, Ем. (2008г.) *Тенденции и особености в социално-икономическото развитие на Благоевградска област, В: Модернизация на икономиката – макроикономически, финансови и социални аспекти. Сб. доклади от юбилейна международна научно-практическа конференция, т. I, Свищов, 262-270.*

Докладът е фокусиран върху основните тенденции и особености в социално-икономическото развитие на проучваната територия. Направен е сравнителен анализ между основните исторически периоди: до средата на XX-ти век, между 1944-1989г. и след 1989г. Акцентирано е на проучване на някои социални процеси като заетост и безработица, доходи на населението, социалните помощи и др. Показана е секторно-отраслова структура на областната икономика.